

Акценти

Адрес на редакцията: гр. Казанлък, бул. "Розова долина" 100, офис 8 (срещу Митницата)

СУК В „АРСЕНАЛ“ С ОБХВАТ НА ВСИЧКИ ДЕЙНОСТИ И ПРОЦЕСИ В ДРУЖЕСТВОТО

Втората седмица на месец ноември е посветена на Качеството. Още през 1958 година в САЩ решават да отделят от календара един специален ден за него. Първоначално се празнувало през втория четвъртък на ноември, а след това, вероятно отчитайки значението на тази толкова важна категория за всички видове стоки и услуги, денят преминава в седмица. За България тези дни не са официално обявени, но пък хората, чиято работа е да следят и контролират качеството, си ги знаят.

Принципите на Системата за управление на качеството (СУК) в „Арсенал“ са заложени още в момента на установяването на предприятието в Казанлък.

Синхронизирането ѝ с изискванията на международните стандарти ISO 9000 се залага през месец юли 1995 г. със заповед № 682 на изпълнителния директор инж. Крум Христов. Определена е насоката на доразвиване на фирмената политика в 40-месечна програма за сертификация: АРСЕНАЛ-9001. Това поставя началото на подготовката за поетапното изграждане на системите за осигуряване на качеството в отделните заводи и във функционалните направления. Учредява се Съвет по качеството, изготвя се Правилник за устройството и дейността му и се създава отдел „Осигуряване на качеството“, който е обособен като звено в състава на направление „Качество“. За ръководител на отдела е назначен инж. Камен Кънев. Определени са работни групи на фирмено ниво, обхващащи различните дейности на дружеството. Заедно с това стартира и обучението на ръководители и отговорници, съобразени с принципите на технологията за изграждане на система за осигуряване на качеството по модел на ISO-9001. Разработени са предварителният обхват, съдържанието, междинните и крайните срокове, очакваните резултати и начинът на работа на групите. Задачата по изграждането на системата за осигурява-

не на качеството на Завод 5 е възложена на Досьо Димитров, ръководител Направление „Управление на качеството и технически контрол“.

Ръководството на дружеството осигурява консултант – фирма „Алфа Куолити“, за подготовката за сертифициране на системата за осигуряване на качеството в Завод 5.

През август 2000 година Lloyd's Register Quality Assurance (LRQA) извършва оценка на системата за осигуряване на качеството в Завод 5 и на 30 август издава сертификат за съответствие на ЗММ „Арсенал“ с изискванията на ISO-9001.

Паралелно с подготовката за сертификация на Завод 5,

през лятото на 1997 г.

започва внедряването на изискванията на съзнатата публикация на NATO AQAP-110

в заводите за производство на въоръжение и боеприпаси.

Продължава на стр. 2
И още по темата на стр. 6

Край С. Енина в почивка при снимането на филма "Андраник", 1928 г.

Източник: Музей за литература и изкуство в Ереван

Архивите говорят...

на стр. 7

МОТИВИРАЙТЕ

своите служители, клиенти и партньори

Ваучер Храна

Ticket Compliments

Compliments

Edenred Идънред България
Тел: +359 2 974 0220 bulgaria@edenred.com

Ресторант „Орешака“ ви очаква!

В красивите, но непостоянни есенни дни просторните тераси в ресторант „ОРЕШАКА“ са защитени от дъжд и вятър, осигурена е приятна температура. И всичко това, за да се чувствате уютно, в добра компания и с разнообразието от кулинарни изкушения.

За резервации в ресторант „Орешака“:

0700 70 717

www.oreshaka-bg.com

Продължение от стр. 1

СУК В „АРСЕНАЛ“ С ОБХВАТ НА ВСИЧКИ ДЕЙНОСТИ И ПРОЦЕСИ В ДРУЖЕСТВОТО

През лятото на 1999 г. ръководителят на бюро „Осигуряване на качеството“ при Завод 2 – инж. Йордан Йорданов, и директорът на завода докладват, че заводът е готов за сертификация по AQAP-110. От Министерството на отбраната е проведен първият диагностичен одит на системата по качество в „Арсенал“ и препоръчаният на системата и над 120 процедури и инструкции.

По заявка на фирмата през същата година екип от одитори на Министерството на отбраната извършват мащабна одиторска проверка за оценка на системата по качество за съответствие с публика-

циелите, на които като цяло е подчинена дейността на дружеството – „да предостави на клиентите си продукти и услуги, които биха удовлетворили напълно техните изисквания и потребности“, най-общо казано. Оттук нататък следва сериозната и тежка задача за постигане на тези цели: ръководството да изисква от всички свои служители да притежават необходимата професионална квалификация за изпълнение на професионалните им задължения и да спазват точно утвърдения ред в действащата система за осигуряване на качеството, като с работата си трябва да допринасят и за по-нататъшното ѝ развитие и за постоянното ѝ подобряване.

Организирането и координирането на дейностите по поддръжане и развитие на СУК ръководството на дружеството е възложило на екип от одитори по качеството, които се ръководят от Звено „СУК“.

От 2006 година ръководството на това звено е възложено на Дора Стефанова, която обяснява, че „всички основни процеси на Системата за управление на качеството са документирани в изготвените наръчници, разработените процедури и утвърдените инструкции. А изпълнението им е сигурна гаранция за постигането на целите. Документите се създават от специалистите, отговорни за изпълняваните дейности, съвместно с одиторите по качеството“.

Във всеки завод има одитор по качеството, който отговаря за прилагането и изискванията на системата, съобразени със спецификата на производство на съответния завод. В Завод 1 е Радка Петрова, Завод 2 – Христина Христова, Завод 3 – Мария Маринова, Завод 4 – Росица Рачева. В Завод 5 дейността е разделена на две. За изискванията по AQAP-2110 дейността се ръководи от Стоянка Иванова, по ISO-9001 работи Гергана Панчева. Групата се допълва от одитора по качество за фирмените звена Светлана Искрева. Всяка от тях има своите точно определени задължения, които изпълнява стриктно и които са свързани с изискванията и прилагането на СУК. Женски екип. Той за сетен път доказва, че на жените може да се разчита, когато става дума за пре-

цизност, възискателност и професионализъм.

В опит да намерим разликата в дейността на звеното СУК и Направление „Качество“ в дружеството Дора Стефанова обяснява следното: „При ОТКК се следи за съответствието на продукта със заложените му характеристики в документацията, съобразени и договорирани с клиента, докато

именно към тези стратегически дейности.

Дора Стефанова цитира някои от основните позиции в Наръчника по управление на качеството, които са достатъчно красноречиви и нямат нужда от допълнително пояснение: „Политиката по качеството в „Арсенал“ е призвана да помага за пълно постигане на основната и стратегическа цел чрез пълно доближаване на цялостното ни фирмено поведение до неперестанно растящите очаквания на персонала, партньорите, клиентите и обществото“... Всичко това гарантирано може да бъде постигнато чрез „буден маркетинг, активна иновация, сътрудничество с партньорите, икономично производство, растящи продажби – това е печелившата формула за ефективна стопанска дейност, справедливо заплащане и достойна социална политика“.

Системата за управление на качеството обхваща всички основни дейности и процеси,

свързани с производството в предприятието – от договарянето до експедирането на продуктите“, т.е. дейността е много по-разширена.

СУК на „Арсенал“ не е константна. При нея непрекъснато настъпват промени – заради непрекъснатата променящите се изисквания на пазара, растящите нужди на клиентите и прогресиращите технологични процеси в световен мащаб, в частност и в акционерното дружество. Цялата дейност на Системата е насочена

Първолета Петкова
Консултанти по темата:
Инж. Йордан Йорданов,
директор
„Технически въпроси“,
„Арсенал“ АД
Дора Стефанова,
ръководител Звено „СУК“

ръките са да се представи системата за цялото дружество.

Тогава организационната дейност е възложена на инж. Йордан Йорданов, настоящият технически директор на „Арсенал“ АД.

През април 2000 г. за ръководител на отдел „Осигуряване на качеството“ е назначен инж. Йордан Йорданов, а отделът е част от дирекция „Технически въпроси“ с директор инж. Христо Стрешков. От 2001 г. работа в отдела, като организатор, започва Дора Стефанова.

През есента на 2002 г. е завършено изграждането на цялостна система за осигуряване на качеството във всички звена на дружеството.

По всички заводи са преминали тотално обучение и проверки, разпространени и оповестени са документите на системата: политиката по качество, одобрена от изпълнителния директор на „Арсенал“ АД инж. Николай Ибушев, На-

решията на НАТО AQAP-110 и докладват за пълно съответствие с изискванията.

На 13 декември 2002 г. е издаден първият сертификат на „Арсенал“ в уверение, че системата му по качество е в съответствие с изискванията на НАТО.

Сертификатът е тържествено връчен в „Арсенал“

на изпълнителния директор инж. Николай Ибушев от заместник-министъра на отбраната в присъствието на командири и ръководители от МО и ръководния състав на дружеството.

От 2002 г. на всеки две години Системата за управление на качеството се ресертифицира от Министерството на отбраната и „Арсенал“ успешно и постоянно доказва пълно съответствие с текущите стандарти и изисквания на НАТО.

В създадените документи на СУК са обобщени

СУК обхваща заводите 1, 2, 3, 4, 5 и редица основни звена на фирмено ниво

Във всеки завод има одитор по качеството, който отговаря за прилагането и изискванията на системата, съобразени със спецификата на производство на съответния завод. В Завод 1 е Радка Петрова, Завод 2 – Христина Христова, Завод 3 – Мария Маринова, Завод 4 – Росица Рачева. В Завод 5 дейността е разделена на две. За изискванията по AQAP-2110 дейността се ръководи от Стоянка Иванова, по ISO-9001 работи Гергана Панчева. Групата се допълва от одитора по качество за фирмените звена Светлана Искрева. Всяка от тях има своите точно определени задължения, които изпълнява стриктно и които са свързани с изискванията и прилагането на СУК. Женски екип. Той за сетен път доказва, че на жените може да се разчита, когато става дума за пре-

„АРСЕНАЛ“ АД - КАЗАНЛЪК
търси да назначи за нуждите на Завод 6

- Шлайфисти – 2 души
- Струзари – 4 души
- Фрезисти – 4 души
- Шлосер-инструменталчик – 1 човек

• Изисквания:

- Кандидатите да имат средно образование;
- Умения за самостоятелна работа;
- Професионален опит.

„Арсенал“ АД е най-големият работодател в страната в сферата на машиностроенето, с богата и последователна социална политика. Фирмата предлага редица социални бонуси, месечни ваучери за храна, премии. Изплащат се допълнително 150 лева за отдалеченост, ако одобреният кандидат е от община Стара Загора. Осигурен е транспорт.

Желаещите да кандидатстват за позициите могат да изтеглят документи от сайта на „Арсенал“ АД www.arsenal-bg.com/kadri или да ги получат от Офис № 1 – Пропуски, на централния портал от 07.00 до 17.00 часа.

Попълнените документи могат да бъдат изпратени на електронен адрес: kadri@arsenal-bg.com или подадени в град Казанлък, бул. „Розова долина“ № 100, Офис № 4. Работно време на офиса: всеки работен ден от 09.30 до 11.45 часа.

Повече информация кандидатите могат да получат от Направление „Човешки ресурси“ на дружеството на телефон 0431/5 77 47.

АЛТЕРНАТИВАТА
НА
ГРАЖДАНИТЕ

„Алтернативата на гражданите“ в подкрепа на добри каузи

ВАНЬО СТОИЛОВ И „МИЛИОНИ СЪТЪПАЛА КЪМ БОГА“ С НАГРАДА ОТ СБЖ

Авторитетното отличие е присъдено за второто разширено издание на книгата, което бе спонсорирано от членовете на коалицията

С престижна награда от Съюза на българските журналисти се поздравя тази година дългогодишният журналист Ваньо Стоилов, кореспондент на в. „24 часа“ за област Стара Загора, човек с над 40 години стаж в профе-

АД, което уважава със своята над 140-годишна история.

Още през месец октомври 2018 година, когато бе отпечатано първото издание, журналистът Ваньо Стоилов

идеята да има второ издание журналистът Ваньо Стоилов. Много от тях са свързани с Казанлък и района. Спомените за строителството на Паметника на Свободата на Шипка и на Паметника на връх Бузлуджа, портретът на учителката по физика Султана Вълкова и на нейния ученик Теодосий Теодосиев, за Жан-Марк Еро, някогашният кмет на Сент-Ерблен, побратимил Казанлък с неговия град, който после става министър-председател на Франция и външен министър на страната си... В книгата имам много интересни истории, свързани с града. Аз не съм от Казанлък, но пиша за казанлъчани.

С г-н Ибушев се разбрахме да добавим и разказ за Фирма „Арсенал“, който в книгата започва с бурните събития от късната есен на 1992 г., когато арсеналци първи защитиха правото си на труд и с блокада на казанлъшката гара. А аз като журналист бях свидетел на тези събития“.

Така книгата се увеличила с още 54 страници, 18 от които за „Арсенал“. В печатницата във Велико Търново, където е изработена, претеглили пратката - 540 килограма. При тираж 600 броя това означава, че всеки екземпляр от „Милиони стъпала към Бога“ тежи по 900 грама. „Но това е в буквалния смисъл на думата, - отбелязва авторът. - Колко всъщност тежи тя, нека кажат читателите“.

Когато събирал материалите за книгата си, попаднал в Русе, при строителите на копие на кораба „Радецки“. Тогава един от тях - Корнелий Аркалиев, тогава бил фрезист, вече 80-годишен, го попитал: „Господине, защо се интересуваш от нас, ние сме вече овехтели хора?!“ „А според мен, точно тези овехтели хора са необходими в нашето объркано време, защото техният пример ни е нужен“, споделя днес Ваньо Стоилов.

Заглавието на книгата дългогодишният журналист избира от история в Казанлъшкия край - за слепия звънгар на Шипченския храм Дечко Гарбуталов. „Когато се видяхме с него, той ми каза, че с белия бастун е извървял 7 милиона стъпала - пресметнал ги е по своя методика от къщи до храма, горе до камбаните и обратно, - разказва авторът на „Милиони стъпала към Бога“. - Камбанарията е много по-близо до Бога и, ако преминем от частното към общото, всеки човек изминава своите стъпала към Всевишния до деня на Страшния съд, като всяко дело е една крачка нагоре по тази стълба“.

Юлия Младенова

ПРЕДСТАВИХА „ТАЙНИЯТ“ ИВАН ВЪЛКОВ И В КАЗАНЛЪК

„Арсенал“ закупи екземпляри от монографията, проследяваща живота и делото на генерал Вълков

Книгата „Тайният: Иван Вълков като офицер, конспиратор, държавник, дипломат“ се ражда като резултат от научната и изследователската дейност на автора Чавдар Ангелов, свързана с докторската му дисертация за една твърде спорна в исторически и политически план личност - казанлъчанинът ген. Иван Вълков.

През октомври монографията бе представена пред казанлъшката общественост в камерната зала на ДК „Арсенал“.

През 2016 г. директорът на Националния парк-музей „Шипка-Бузлуджа“ Чавдар Ангелов разработва дисертация на тема: „Генерал Иван Вълков - военна, политическа и обществена дейност“, която доразвива в настоящата си монография. За да я превърне във факт, авторът е черпил информация от 7 книгохранилища,

спиратор, политик, дипломат, преподавател, изследо-

вател и общественик.

Заглавието на книгата е инспирирано от името на досието, с което е разработван ген. Иван Вълков от Държавна сигурност през 50-те години на миналия век. В него той е определян точно като дискретен и потаен човек.

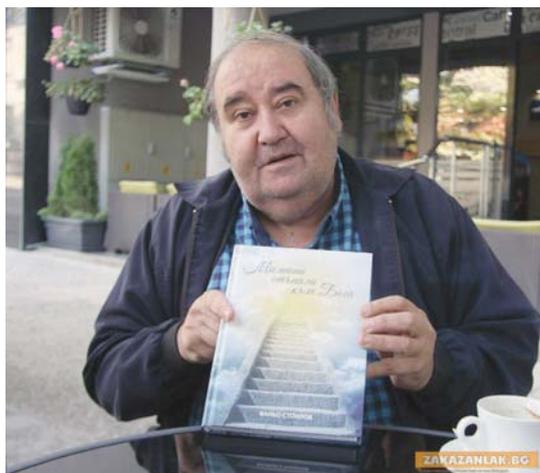
Д-р Ангелов разказва за подготовката на своята дисертация и благодари на всички, станали съпричастни с издаването на книгата: Фондация ВМРО, Исторически музей „Искра“, Общинската библиотека, редакторите, издателството, семейството и др.

Научният ръководител на Чавдар Ангелов, доц. д-р Михайл, определи монографията „Тайният: Иван Вълков като офицер, конспиратор, държавник, дипломат“ като стъпка в развитието на историографията.

От името на генералния директор на „Арсенал“ АД инж. Николай Ибушев поздравления поднесе Стайко Христов, офицер от запаса и представител на дружеството. „Независимо от спорните моменти в живота и дейността на ген. Вълков, „Арсенал“ има специално отношение към неговата личност, - каза Стайко Христов. - Не може да бъде отречена историческата му роля и заслуга за преместването на Софийския артилерийски арсенал в Казанлък и за създаването на Държавната военна фабрика. В тежките години след Ньойския договор ДВФ се превръща в единственото ведомство, което има право да „фабрикува и поправя всички военни материали, необходими на армията, полицията, жандармерията, пограничната стража, както и да извършва изследователска дейност за военни цели“. Още със самото си създаване фабриката в Казанлък се превръща в най-големия индустриален обект в страната и отваря нов път в икономическото развитие на Казанлък и региона.

Веднага след представянето на книгата в Казанлък, „Арсенал“ АД закупи екземпляри от изданието.

Първолета Петкова

сията. Той бе един от удостоените с отличие в журналистическата гилдия за Деня на народните будители. Наградата си Ваньо Стоилов получи за второто, разширено и допълнено, издание на своята книга „Милиони стъпала към Бога“. Книгата излезе през октомври 2019 година, благодарение на подкрепата на Местна коалиция „Алтернативата на гражданите“ и лично на нейния основател

твърдо обяви, че книгата не се продава, а се дарява на библиотеки, читалища, училища, музеи, на героите в книгата или на техните наследници, на изявени личности и общественици. Второто издание, за което той получи престижната награда на СБЖ, продължи тази традиция. Коалицията „Алтернативата на гражданите“ дари книги на всички културни институти, на биб-

и ръководител инж. Николай Ибушев, генерал директор на „Арсенал“ АД, Почетен гражданин на Казанлък. Тиражът от 600 бройки бе изцяло финансиран от членовете на коалицията в града на розите. Първото издание бе спонсорирано от Община Стара Загора, а второто е допълнено с още 54 страници, разказващи интересни истории за личности и събития в България. Място в книгата е отделено и за най-голямото машиностроително предприятие в България „Арсенал“

лиотеки, читалища, учебни заведения - навсякъде, където има духовност и книжнина. Защото „Милиони стъпала към Бога“ е не само книга, събрала истории за хора и събития от десетилетия, тя е като пътеводител на добрите дела, в които всеки би намерил поука.

„След като г-н Николай Ибушев прочете и хареса книгата, се разбрахме тя да излезе втори път, за да достигнат историите в нея до повече хора, - разказа за

18 списания, 10 вестника, много непубликувани до момента архивни материали, информация от личното досие на генерала в ДС. Така д-р Ангелов стъпва на сведенията от богатата документална база.

Презентацията на книгата бе направена от преподавателя във Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“ проф. д-р Петко Петков, който обширно разказа за дългия, изпълнен с превратности, житейски и професионален път на ген. Иван Вълков, заявявайки, че „никой няма монопол върху истината“ и темата за Иван Вълков ще остане отворена, защото и днес личността му продължава да бъде загадка.

Самият автор сподели пред аудиторията: „Целта ми не е да реабилитирам ген. Иван Вълков, а да стигна до историческата истина, базирайки се на документалния материал за него“. Монографията разглежда многостранната дейност на генерала като офицер, кон-

Арсеналската художествена библиотека – единствената ведомствена в страната

Това се оказва самата истина. И може да ни прави само горди от това, че я има, че е съхранила години наред книжен фонд, който се обогатява и расте, въпреки всичко. И това е, защото има читатели.

С библиотекарката Илина Зарова потърсихме в картоните най-дългогодишните читатели. После решихме да направим списък и на най-активните. „Нека запишем и най-младите“, предложи ми Илина. А за нея няма по-голямо удоволствие от това, да се запише млад читател.

Така съставихме един дълъг списък на читатели в художествената библиотека. Класифицирахме ги: най-такава, най-онаквива... Гледах го и се чудех от кого да започна – искаше ми се някой да каже нещо и за удоволствието от четенето на книги. Работата си е работа и тя е това, заради което влизаме в „Арсенал“, но книгите са отражението на нашия вътрешен мир, малко бягство от заобикалящата ни действителност.

Някакво вътрешно чувство ме накара да се обърна към „най“, а към няколко млади жени от един отдел. Екологите Силвия Минева и Александрина Георгиева и техния ръководител Петя Пазова. Освен основните им професионални задължения, тях ги свързва и страстта към книгите.

Изненада ме ентузиазмът, с който те приеха да разговаряме на тема книги. Силвия Минева е еколог в „Арсенал“ от 15 години и почти от толкова време е и читател в художествената библиотека. „През тези години ръцете ми са попадали десетки книги от различни жанрове, - споделя тя. - Чета психотрилъри, книги на антивоенна тематика, книги

за събития, оставили забележителни следи в световната история, книги с филмови версии, тъй като, освен страстен читател,

карат ни да пътуваме във времето, да мечтаем, да се замисляме.

За съжаление, с развитието на технологиите, все

по-малко млади хора посещават книгите. Опитвам се да науча дъщеря си да обича четенето и това да се превърне в удоволствие за нея. Смятам, че книгата е не само път към грамотността, но тя ни дава една по-богата обща култура и ни отваря вратите към знанието. Тя е едно малко бягство от реалността“.

За Александрина Георгиева страстта към четенето се

появява по-късно и тя откровено съжалява за пропуснатото време. Преди седем години, когато започва да подготвя дипломната си работа, се налага да потърси специализирана литература от градската библиотека. Тогава й направило впечатление какво богатство са книгите. И покрай книгите за подготовка на дипломното задание започнала да взема и художествена литература. На арсеналската библиотека става читател със започването на работата тук. Сега ползва книги и от двете библиотеки. Жанрвете, които най-много й допадат, са любовните и криминалните романи. „Книгите на Елизабет Адлър, Нора Робъртс, Джаки Колинс, Даниел Стийл вземам, без да давам чета анотацията към тях. Бестселърите им са невероятни, а четенето протича на един дъх, - споделя тя. - Започна ли тяхна книга, не мога да спра, защото са безкрайно интересни и увлекателни. Така се потапям в тях, че преживявам всичко заедно с героите и нямам търпение да разбера какво се случва с живота им понататък. Последната книга, която прочетох, беше „Срив“ на Б. А. Парис, а скоро започнах „Сватбена лудост“ на Джули Джеймс, която се очертава да бъде също много интересна“.

Направиха ми впечатлителни зрелите размисли на младата Алекс: „Живеем в свят на материализъм, в който всеки гледа себе си, своето щастие, без да се интересува от останалите хора около него. Малко са хубавите неща, които могат да те накарат да изгягаш от сивото ежедневие, да те развеселят, да те успокоят. Е, като изключим пътувани-

ята, пазаруването и срещите с приятели. Едно обаче е особено приятно, за което не е нужно да имаш компания или много пари. Това е да вземеш в ръка една хубава книга, да я разгърнеш, да се потопиш в действието – все едно, че си там. Какво по-хубаво от това?! По-добре с отворена книга в ръка, отколкото в лоша компания!“.

И двете читателки споделят мнението, че „арсеналската художествена библиотека е богата, както на класическа литература, така и на много нови произведения. И непрекъснато се обогатява. Тук всеки може да открие неговата си книга. Бихме били щастливи, ако читателите и книжният фонд се увеличават. Защото всеки има нужда от мигове на удоволствие след напрегнатия ден и отдаването на работното си място“.

И още нещо споделят двете читателки, което касае самата библиотекарка Илина Зарова. „Тя е отзивчив и ерудирен човек. С десетките години натрупан опит вече познава читателите си, техните интереси и предпочитания. Винаги е готова с ново предложение“.

А увеличаването и разнообразието на библиотечния фонд зависи от нея самата. Имайки предвид читателските вкусове, тя купува книги, които да задоволяват в голяма степен интересите на хората, посещаващите библиотека, старее се да бъде актуална и търси нови интригуващи заглавия. И успява.

Ето, затова арсеналската библиотека ще я има и ще си останат онака кътче от „Арсенал“, откъдето можеш да грабнеш и да отнесеш въкъди един друг, различен свят, който да ти донесе удоволствие и да те възстанови за утрешния ден, когато отново те очакват работа, отговорности и задължения. Обичайното ежедневие.

Първолета Петкова

ВСЕКИ ДЕН НА СВОЯ ПОСТ: АРСЕНАЛЕЦЪТ НИКОЛАЙ

Николай Славов Савчев можете да видите всеки ден с пръскачката, пълна с

дезинфекциране, са много. Когато е първа смяна, започва рано сутринта

стол, Главно управление, Музея, Изчислителния център и пространствата около тях. Негова грижа още са автобусите, превозващи арсеналци до близките населени места и Стара Загора, всички офиси и местата около тях на западния портал – пропуски, офисът за подаване на документи, арсеналският магазин, редакцията на вестник „Трибуна Арсенал“ и т. н.

Цял живот е арсеналец. Изпълнителен и старателен в работата си. Допреди 12 години е работил в бившия вече Завод 9 в Тъжа. След неговото закриване е на площадката в Казанлък, в „Арсенал-2000“, отдел „Битово обслужване“.

Иначе е машинист на малогабаритна селскостопанска техника, но от началото на пандемията, с въвеждането на строгите мерки в „Арсенал“ срещу разпространението на инфекцията, му е поверена отговорната

задача да дезинфекцира доста голям периметър от дружеството, с множе-

със задачата да извършват редовното дезинфекциране на огромна площ в централ-

дезинфектант, на гърба. Той е неуморен, а обектите, за които отговаря за

– пръска със специален дезинфектант двата портала, пред Централния

Счита, че това, което прави в момента, е сериозна и отговорна работа, и трябва да се върши с въстание. И така я върши. „Това е за здравето на хората, за всички нас, за нашите близки“, казва Николай. И след като е приключил с един обект, минава към следващия. Все толкова усърдно. Защото така трябва. И защото е важно да пазим здравето си... По думите на Румен Папазов, ръководител на отдел „Битово обслужване“ в „Арсенал-2000“, общо 6 души от отдела са натоварени

ната част на „Арсенал“ плюс офисите отвън, автобусите, транспортният портал, периодично и Митницата... Обектите се пръскаат ежедневно, по няколко пъти на ден през определен интервал от време. Направен е график и всеки от мъжете си знае кога и къде да отиде. Един от тези изпълнителни арсеналци е Николай Славов.

В. „Трибуна Арсенал“

ПЛАМЕН СТАЙКОВ: ПРОФЕСИЯ „ИКОНОМИСТ“

Пламен Стайков е икономист със специалност „Икономика и управление на индустрията“ и с диплома от УНСС. На прага на своите 50 години Стайков е вече професионалист с опит, сочи неговото авторитетно CV – със записи в кариерното развитие в ридния Казанлък, в София и в столицата на Северна Македония. Стартът му като икономист е през 1996 г. в „Арсенал“ – като началник на заводски отдел „Труд и работна заплата“, който управлява до 2004 г.

В периода 2004-2008 г. е административен директор на казанлъжката текстилна фирма „България-К“. Успоредно с това, още от 1997 г., гради квалификация и трупа опит в сложната област на застрахователното брокерство. Изминава целия път до управител.

В периода 1996 г. да 2015 г. работи за „Булброкърс“ ЕАД като търговски пълномощник, а в последствие и като експерт „Бизнес развитие“.

В момента Пламен Стайков е ръководител на направление „Кадри“ на „Арсенал“. Фирмената структура, която изпълнява функциите на „Човешки ресурси“.

От миналата година Пламен Стайков е общински съветник от групата на Местна коалиция „Алтернативата на гражданите“, листата на която бе подбрана от генералния директор на „Арсенал“ АД инж. Николай Ибушев. Съветник е първи мандат, но в експертната листа е отдавна. В момента арсеналският ръководител на кадровото направление е председател на Комисията по икономика, бюджет и финанси в Общинския съвет на Казанлък. Член е и на Комисията по здравеопазване, социална дейност и трудова заетост.

Арсеналската връзка на Пламен Стайков има продължение и чрез професионалното развитие на неговата съпруга – ръководител „Продажби“ в „Арсенал“ 2000. Двамата имат син, следващ семейната традиция като студент в Университета за национално и световно стопанство в София.

Без съмнение, професионална визитка като тази на ръководителя на „Кадри“ в „Арсенал“ е аргумент за неговото отличие като част от новата фирмена Алея на славата.

Икономистът Пламен Стайков със сигурност е сред онези специалисти на „Арсенал“, които основателно числим към категорията „Експерти“. Експертната, която той притежава от година време насам, е в полза не само на оржежниците, но и на целия град и общината с център Казанлък. Отговорностите му като председател на ПК по икономика, бюджет и финанси в Общинския съвет са базови за цялостното развитие на местната общност. Комисията, в предишни мандати оглавявана от друг член на арсеналската група съветници, Драгомир Петков, сега икономически зам.-кмет на Казанлък, има основната задача да съставя и балансира бюджета на общината в неговата пълнота. Което значи отговорност за цялостното развитие на местната общност. Това е и основната задача, която, като водещ икономическата комисия, Стайков ще следва да поеме в последните месеци на текущата бюджетна година. Състоянието, контролът и управлението на общинските търговски дружества са друга отговорност в икономическата комисия. Тя наблюдава общинската болница, вестник „Искра“, дружеството, което стопанисва бившето общинско ХБУ, банята и други местни икономически дейности, упражнявани по силата на Търговския закон. Като председателстваща комисия, Стайков уточнява, че в нейната работа принципът, който той лично следва, е изказване единствено на строго експертно ста-

новище, без политически пристрастия, каквато е и цялостната политика на „Алтернативата на гражданите“ в Общинския съвет – строгото следване на професионализма.

Същите са и принципите в работата на Стайков в „Арсенал“

Икономическата професия е възлова за всяка стопанска дейност, за всяка фирма, организация и институция, отбелязва ръководителят на направление „Кадри“. Той признава, че обществото още не е осъзнало докрай ролята на професията и хората, които я упражняват, относно състоянието на всяка стопанска единица. Удовлетворен е, че в „Арсенал“ статутът на икономиста се уважава.

За много хора по цехове и площадки „Кадри“ е само мястото, където подават своите документи в очакване да ги приемат на работа. И мястото, където отиват, когато напускат. За 13-мата служители, които водят трудовите досиета на повече от 7-хилядния персонал, това е тяхното ежедневие. Тук се подписват трудовите договори. Тук се съставят и връчват длъжностните характеристики. В този мозъчен тръст се обмисля всяка дума и дори запетайка от документирани трудови правоотношения. Анексират се документално новите трудови възнаграждения, задължения, изпращат се съответните документи в НОИ и НАП, уведомява се в точен кратък срок при всяко

назначение, преназначение и уволнение, пуска се документация при вътрешни размествания, когато се налага работа на друго работ-

при проверки контролните органи идват най-напред: договори, характеристики, медицински... проверява се издъно всичко. И се но-

тък само арсеналска задача. Проблемът с качеството на кадрите в България става все по-голям, не крие и Пламен Стайков. Конкретният под-

бор и разпределението по заводи и площадки се прави от преките ръководители в производството. Но в процеса участват и директорите на дирекции, и ръководителите на отдели и направления. На база на добре събрана предварителна информация по документи, често и чрез събеседване, а понякога – и с професионални лични препоръки на база

но място в „Арсенал“ и т.н. Всичко това се изработва така, че да се намери точният баланс между интересите на работници, служители и работодателя. Защото всяка грешка тук струва скъпо и на двете страни.

„Кадри“ е мястото, където не само се съхраняват трудовите досиета. Тук се носи отговорност за трудовата история на всички десетки хиляди, работили в „Арсенал“ още от времето на

сят финансови санкции, ако нещо не е наред. Затова:

В направление „Кадри“ се внимава не по-малко, отколкото в производството

Опитът е научил Пламен Стайков да бъде прецизен. Така трябва. Професионално той започва да се развива в тази сфера още, когато за пръв път идва в „Арсенал“ след висшето в София

Направление „Кадри“, управлявано от Пламен Стайков, поддържа трудовите досиета на близо 7500 арсеналци към момента. Жените и мъжете са почти поравно, с лек превес на жените. Над 1100 от работещите са с висше образование. Стипендиантите на „Арсенал“, които повишават образованието си с финансовата подкрепа на фирмата, са 377. В дуалното обучение съвместно с ПГ „Иван Хаджиенов“ в момента са включени 44 ученици.

Завод 10 и МК „Фридрих Енгелс“. Пази се всичко. Огромна документация. Само от 2000 година досега през фирмата са преминали над 25 хиляди души. И, ако всеки от тях поиска някаква справка, а това се налага, особено заради пенсионирани, той я получава. Тук се издават документите за трудов стаж преди пенсия – УП-та. Тук се работи с огромна база данни, част от живота на хиляди хора.

Отговорността на кадровиците е огромна

Ръководителят цени труда на колегите си и счита своето присъствие в новата Алея на славата като оценка от страна на ръководството, не само на неговия личен, но и на общия им труд на колегия. Добър специалист в този сектор се става за 3-4 години, счита Пламен Стайков от позицията на своя опит – личен и като на ръководител. Затова изгражда приемственост.

В отдела на Стайков са кадровиците за всички арсеналски заводи. Специалисти „Човешки ресурси“ по заводите няма. Работните заплати се начисляват на друго място, не тук. Тук обаче е мястото, където

впечатления от качествата на кандидата в неговата предишна работа. Образованието е много важно, особено техническото. Затова фирмата има и политика на допълнително обучение и стипендиантска програма.

Традицията в „Арсенал“ в подбора на кадрите е факт. И тя се спазва, въпреки че вече отдавна не важат критерии като етнически произход и проверка на годността по партийен признак. Търсенето на професионализма обаче остава. Но е все по-трудно да бъдат приемани само отлични професионалисти, налага се някои работници да се учат на място. Затова и неопитните се намират със статут, който още наричаме „ученик“. Неопитните се обучават от определени „ментори“, преди да поемат изцяло и самостоятелно личните си отговорности на работното място. Много важно при подбора и съответно – при освобождаването на работната сила, е моментното и в краткосрочен план състояние на фирмените сделки и изпълнението на договори за поръчки. Правят се прогнози на база очаквания за действащи и нови договори, така че персоналът да се запазва максимално.

Търси се гъвкавост

Извън професионализма в живота на активен човек като Пламен Стайков сякаш няма друго. Той и въкъси си намира професионални предизвикателства и задачи. В кратките или по-дълги уикенди и през отпуските с Радомира пътешестват. У нас и по света, за глътки въздух, глътки изкуство, вкус на други светове. Пандемията с коронавируса и при тях пречи на това. Но и те се надяват, че няма да е задълго. Надяват се също, че професионалният им път, който очертава живота им такъв, какъвто е, ще бъде продължен от сина Кристиан. Най-светлата надежда на всеки смислен човек.

Най-трудното тук е подборът на качествени кадри за „Арсенал“

Това не е само негова, нито

Неделчо Йорданов:

БЕЗ КАЧЕСТВО НЕ МОЖЕ В СЪВРЕМЕННИЯ СВЯТ

Качеството – това е съвкупност от изисквания, които удовлетворяват кли-

изпъняват технологиите, съпровождат целия процес и накрая контролът на готовата продукция. Следваме много строги правила, разработена е Система за управление на качеството, която непрекъснато се усъвършенства, спазваме методики. Всички стандарти и системи за качество са част от системата за определяне пътя на всяко едно изделие”.

„Арсенал” има над 140-годишна история и продължава да се развива – заради сериозното качество, което поддържа на своята продукция. Това не може да бъде постигнато, ако

ента и които му предлага производителят. „В съвременния свят не може без качество. Конкуренцията е в две неща – в цена и качество, едното от двете да липсва и не се получава”, казва Неделчо Йорданов, ръководител на Направление „Качество” в „Арсенал” АД.

Всъщност,

Още през 1722 година руският император Петър I издава указ за качество

От почти 300 години има писани закони за качеството, напомня Неделчо Йорданов, споделяйки този любопитен факт. На него и неговата „армия” от 480 специалисти е поверено качеството в най-машабното по своите размери и номенклатура предприятие в България. На практика дейността обхваща целия производствен цикъл – от материалите до готовите изделия. Тук влизат входящият контрол, лабораториите – химични, физична, метрология, ОТК по всички заводи, работещите на полигоните за изпитания. Накратко – всичко, което постъпва като материали и заготовки в „Арсенал” и което излиза като готова продукция, се проверява и контролира от кадрите в Направление „Качество”.

„Работата е всеобхватна. Производството е много разнообразно, стотици хиляди детайли се произвеждат в предприятието и ние се простираме от началото до края на всеки един производствен процес, – обяснява Неделчо Йорданов. – Проверяваме входящите материали и изделия, те минават през съответните лаборатории, където оценяваме тяхната пригодност за работа, следим как се

няма стройна система и много добра организация. От ръководителя до работника – всички са отговорни за качеството, смята още Неделчо Йорданов. Според него, много трудно се осъществява такава дейност в предприятието с мащабите и огромната производствена листа като „Арсенал”.

Но, ако не си жалиш силите, резултатът е добър

Успехът е заложен още в подбора на кадрите, твърдо е убеден той. Първоначалното ниво на компетентност е много важно, е първата максима по отношение на хората в неговия ресор. Втората максима, която следва, е създаването на добри кадри чрез допълнителни обучения и квалификации. Не жали сили и за това. Знае, че развитието на специалистите от направление „Качество” е необходимо и задължително, защото новите техники и технологии, които ръководството непрекъснато въвежда, изискват това.

Неделчо Йорданов е в „Арсенал” от 2006 година, а от 2009-а ръководи Направление „Качество”

Има две висши образования – завършил е Военното училище в Шумен и УНСС в София. Работил е в НИТИ, няколко години е посветил на частния бизнес, след което избира „Арсенал”. Признава, че армията го е научила на ред, дисциплина и отговорност. В НИТИ е срещнал високо ниво на професионализъм, работил е с отлично подготвени кадри в различни области, усвоили са се различни изделия, благодарение на което надгражда знанията си. Годишите в Института са важни в биографията на настоящия ар-

сеналец, защото именно те му дават куража да се ориентира към частния бизнес и да създаде от нулата цяло предприятие. Всяка една от сферите, в които се е занимавал, е градила в него опит, знания, креативност, които му помагат днес да решава задачите в една от важните дейности в предприятието. И, незнано как, да не се уморява от това. Има шест пациенти в различни области. В допълнение – Неделчо Йорданов има пълна проектантска правоспособност за част „Технологична” и много обекти на територията на „Арсенал”, включително и за преустройство, са негови проекти.

„Зареждам се, като вида резултата от това, което правя”, признава ръководителят на арсеналското направление „Качество”. И само той си знае зад този резултат колко напрегнати делници, че и нощи, стоят...

Работа, работа, пътешествия

Работа в предприятието, работа в градината на семейната къща. Работа – това е едната ключова дума за Неделчо Йорданов. Колкото повече, толкова повече. Но спазва границата – умственото натоварване задължително се редува с активна физическа дейност. Такава е формулата, която високият мъж със засменени сини очи следва в житейския си път. И втората ключова дума е пътешествия. Едва ли има много хора като него, които са се срещнали с всякакви екзотични животни в естествената им среда. Неделчо Йорданов е един от тях. По време на една от своите обиколки по света. Бил е почти на всички континенти, на емблематични и екзотични места. Стъпил е на Южния тропик, известен още като Тропика на Козирога. В Аржентина се е изкачил на 3500 метра надморска височина и се е потопил в бита и обичаите на местните индианци. В Мексико е успял да се докосне до културата на майте и е силно впечатлен от отношението на древната цивилизация към смъртта и отвъдното. Незабравими спомени оставят у него Китай, Тайланд, Лаос, Камбоджа, Виетнам, Танзания, Малайзия, Индия, арабският свят. Различни култури, вярвания, бит, природни дадености, минало и настояще, които завладяват по свой неповторим начин. Най-ярки обаче са впечатленията му от Южна Африка с нейните невероятни паркове. „Това, което е създадено от при-

родата, е много по-силно и въздействащо от човешката направа”, категоричен е Неделчо Йорданов. Никога не пропуска да отбележи и красивите места, истори-

та си и с емоциите”, признава той. И двете са налице. Неделчо Йорданов има син и дъщеря и три юначета – внуци. „Единственото трайно нещо на земята са деца-

Със семейството

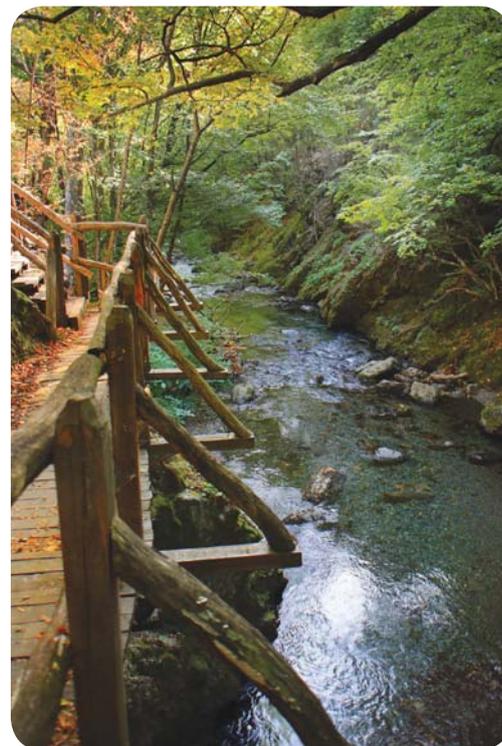
ческите и географски забележителности на България. Обиколил е всички планини в страната и продължава да го прави винаги, когато има малко свободно време. Черпи енергия от природата и допълва богатите си познания за нашата история.

Да речем, щастлив човек съм

Звучи скромно, почти условно казано, но е точно така. „Човек е богат с деца-

та, как си ги възпитал, какви хора са станали”, казва с топлина в гласа. А емоциите успява да си ги създаде със своята любознателност и страст към пътешествията. Човек, който успява да подреди съдбата си така, че тя да му носи удовлетворение и радост навсякъде – в работата и в семейството, в градината на село и в най-далечните кътчета на света. Какво повече...

Юлия Младенова

Есен край Бялата река

Сн.: Цанко Вълчанов

ЧУВСТВАМ СЕ КАТО ИЗБРАНИЦА НА СЪДБАТА

Доц. д-р Марияна Пискова, преподавател по архивистика в Югозападния университет „Неофит Рилски“:

Родена съм през 1955 г. в София. Записах „История“ в Софийския университет, мечтаех да стана археолог. Вместо в спецкурс „Археология“, се озовах в „Архивистика“. Имах усещане, че съм изпаднала в наказателна, нежелана, ненужна област. Но с помощта на преподавателите, а по-късно и, попадайки в Научната лаборатория по архивознание и документознание в Главно управление на архивите, разбрах, че съдбата е била благосклонна към мен. Последва задочна аспирантура, конкурс за научен сътрудник и от 1986 г. неусетно се озовах в ролята на преподавател (макар и само на хонорар) в Софийския университет, а по-късно в Нов български университет и в Югозападния университет. Години наред балансирах между методиките за рутинни архивни процеси, научните дирения в архивите, от една страна, и аудиториите с млади любознателни и търсещи място си в архивната професия студенти – от друга. Но през 2000 г. бях изправена пред трудния избор – да напусна архивите, за да бъда само преподавател и така станах доцент по „Архивистика“.

Архивистиката определи моя професионален път, а през лятото на настоящата година ме доведе и във вашата страна. Заедно с доц. Кристина Попова, посрещнахме и водени от г-жа Донка Дънова, преминахме по всички места в Енина, по които предполагаме, че е сниман през 1928 г. един френски филм. Получихме и покана да проектираме филма пред жителите на Енина от кмета – младата и енергична Димитрина Дончева. В Казанлък посетихме единствения музей на фотографията и се надявам някой ден с помощта на г-н Папучкиев да попаднам на следи от филма...

И не накрая нещо лично – тук се радвам на гостоприемството в семейството на най-малкия брат на баща ми – заслужил дългогодишен спортен деятел на Казанлък Минко Тричков.

дестранни екипи да снимат филми в България се броят на пръстите на едната ръка, а успешните са само два. Затова киноснимките в Казанлък, Шипка, Енина са уникални – с образите на хиляди жени, мъже, деца, баби и дядовци от Енина, на полето, танцуващи... А за зрителската реакция при първата прожекция в Париж през 1929 г. Шахатуни пише: „На всички извънредно много се хареса красотата българска природа, особено фигурацията от селяни и пр.“.

- Какво е усещането човек да се занимава с архивни документи, как се чувствате, връщайки се назад във времето?

- И на този въпрос ще отговоря с усещането, че съм щастлива... Може би защото от години изследвам аудиовизуалните документи – филмите, звукозаписите, снимките. Без да пренебрегвам традиционните писмени документи, ще подчертая, че с новия начин на документирание от 19 век, довел до появата на аудиовизуалните документи, се пренасяме назад във времето и на мястото на събитието... с „машината на времето“.

Пред нас е непоказан в България филм, сниман през 1928 г. в Казанлъшкия край, и наследници на участниците от Енина и Казанлък могат да се насладят на тази магия!

рата и технологията на създаването на филма.

Въпреки официалните хвалебствени оценки за съветската помощ, архивите говорят, че филмът е създаден при нарушена технологична последователност – снимките започват без режисьорски сценарий, без осигурено финансиране... Затова не е случайно, че пълномощникът на Министерството на културата на СССР Виктор Брянецев заявява от високия си партиен и служебен пост, че с „Героите на Шипка“ са показали на българските си колеги как не трябва да се прави филм.

Архивните следи свидетелстват и за пропагандната употреба на темата за Руско-турската война, близка, както на българите, така и на руснаците, но във филма използвана за целите на Студентата война и в подкрепа на мита за двойните освободители.

- Как решихте да пише за филма „Героите на Шипка“, колко време Ви отне издирването на документи?

- И за филма „Героите на Шипка“ бях провокирана от проект, чиято цел беше да изследва различните политически напаметта към Руско-турската война, с участници от Австрия, Русия, Турция, България, Гърция, Армения, Грузия, Македония.

увания.

- Доц. Пискова, какво продължава да Ви привлича в тази, на пръв поглед, странна професия?

- Както пролича, попаднах случайно в орбитата на архивистиката. Но тази странна, на пръв поглед, специалност е несъмнено значима за историята – захранва я с безценни извори. Все повече хора с други професии оценяват ползата и значението на архивите. През 90-те години на миналия век към почитателите на архивите се присъединиха потребители, които възстановиха правата си върху земеделски земи или върху отнета гражданска собственост. Закономерно в годините нарасна интересът и на младите, които все по-често записват специалност „Архивистика и информационна сигурност“ в Югозападния университет по първо желание.

- Какво е основното, на което искате да научите Вашите студенти?

- Надавам се, че съм научила студентите да ценят и пазят всеки документ, снимка, спомен на своите близки и роднини, особено на по-възрастните. Да започнат от семейния архив, от снимката и написания разказ на бабите и дядовците си, на родителите си. Разполагаме с устройства,

- Доц. Пискова, наскоро представихте филма „Андраник“, сниман в Енина и Казанлък през 1928 година и непоказан досега в България. Как попаднахте на него?

- На историята на филма се посветих благодарение на един международен проект „Обмен на знания и академични култури в хуманитаристиката. Европа и Черноморският регион.“ по програмата „Хоризонти 2020“ на ЕС. Проектът се реализира от учени от 12 страни: България, Северна Македония, Румъния, Молдова, Гърция, Турция, Русия, Украйна, Армения, Грузия, Азербайджан и Австрия с ръководител проф. Карл Казер. От България участват преподаватели от Югозападния университет – доц. Кристина Попова, ръководител, доц. Анастасия Пашова, доц. Петър Воденичаров, доц. Марияна Пискова, д-р Нурие Муратова и д-р Милена Ангелова.

За игралния филм на Аршавир Шахатуни бях прочела в книгата на Костадин Костов „Балканските войни в световното кино“. В нея се твърдеше, че филмът не е запазен и погрешно се свързваше с Балканската война, вероятно заради участието на националния арменски герой Андраник на българска страна в състава на арменската доброволческа рота.

С помощта на архивите постепенно възстанових ис-

торията на филма. Тъй като режисьор и сценарист е Аршавир Шахатуни (1882-1957) – арменец, живял до 1920 г. в родната си Армения, а след това в България и Франция, архивни следи от живота и дейността му се откриха и в трите държави.

В България в Централния държавен архив попаднах на писма на Шахатуни до неговия приятел – актьорът Георги (Жорж) Стаматов. Те разказват за опитите на двамата да осигурят участие на българска войска във филма. Търсили са съдействие от тогавашния военен министър, роденият в Казанлък генерал Вълков.

Най-много документи на Шахатуни се намират в Ереван. В Литературния музей е личният архив от неговия Парижки период, а в Националния архив на Армения са следите от неговото участие в Първата световна война и от дейността му като градоначалник и командант на Ереван в независимата Арменска република (1918-1920). Но най-голямата находка безспорно е самият филм, съхраняван в Архива за кино-фото и фондокументи в Ереван.

- Как оценявате тази своя находка в исторически аспект?

- Чувствам се избраница на съдбата. Находката е изключително ценна за историята на киното. До 20-те години на миналия век опитите на чуж-

Български участници във филма „Андраник“ от Енина
Източник: Музей за литература и изкуство в Ереван

Надавам се да пробудим спомени за преразказвани лични истории от времето на филма, да се открият следи в старите семейни албуми.

- Попадали ли сте на необичайни находки – такива, които променят историята до днес?

- Може би не променящи историята, а стереотипи... И тук ще направя препратка към архивния прочит за филма „Героите на Шипка“ (1955). С „Героите на Шипка“ командированият в България съветски режисьор Сергей Василиев е трябвало да ни научи как се прави национално (разбирайте българско) кино по съветски модел. И тук мога да кажа, че близо 10 000 листа архивни документи разкриват непознати шрихи от атмосфе-

Огромният масив от архивни документи за филма, повечето от които никога не бяха докосвани, позволиха да представя нов прочит за „Героите на Шипка“. За първи път публикувах запазените в Българската национална филмотека спомени на 10 от живите през 1948 г. опълченци. Особено ценни са снимките, които откриха мои студенти в семейните си архиви. Дори за корицата послужи снимка на войници от поделение в Казанлък, които позират пред паметника в униформи на турски войници, предоставена от студента Любомир Димитров.

А колкото до времето, което отне издирването на изворите, е трудно да преценя, защото на много от тях съм попадала покрай други про-

с които запазването на образите и спомените е лесно съществено. Уча ги да описват всяка стара снимка, докато има кой да разкаже нейната история и да назове заснетите лица, събития... Според мен, ако имаме културата и познанията да запазваме личните си архиви, ще сме направили стъпка и към опазването и на институционалните архиви, и на историческите архиви.

- Архивистиката за Вас е...

- Професия, призвание, съдба и отворена врата за младите към личните архиви, към семейната памет, непресъхващ извор на знание за издирване и събиране на частиците за изучаване на миналото.

Юлия Младенова

ХЕДИ ЛАМАР

Актрисата-изобретател, поставила основите на Wi-Fi

Зад удобствата, които безжичните мобилни комуникации дават на хората, стои красивият ум на една красива жена. Изобретението ѝ се смята за едно от най-важните на 20 век. Хеди Ламар /1914-2000/ е австрийска и американска актриса и изобретателка. Режисьорът Макс Райнхардт я нарича „най-красивата жена в Европа“, а Луис Майер – „най-красивата в света“. Филми с нейно участие са „Алжир“, „Жената от тропиците“, „Самсон и Далила“, „Странната жена“ и др. На 27 г. тя прави откритието „Фреквенс хоупинг“ – прескачаща честота, патентовано заедно с Джордж Ентлей през 1942 г. като Secret Communications System. То е в основата на днешните стандарти за комуникация като CDMA мрежи, GPS, Wi-Fi, Bluetooth.

Роденият ѝ ден – 9-и ноември, е обявен в някои страни за ден на изобретателя. В родната ѝ Виена е издигнат неин паметник. Удостоена е със звезда в Алеята на славата в Холивуд. През 1990 г. сп. Forbes я поставя на корицата си – единствената холивудска актриса, удостоена с тази чест. През 2014 г. е увековечена в Залата на славата на изобретателите на САЩ. Google отбеляза с анимация 101 г. от рождението ѝ. През 2019 г. на български език излезе биографичната книга за Хеди Ламар на Мери Бенедикт „Единствената жена в стаята“. През с. г. актрисата Гал Гадот е утвърдена за ролята на Ламар в сериал за живота ѝ. През 2020 г. се навършват 20 години от смъртта на актрисата-изобретател.

Хедвиг Ева Мария Кислер. Родена е във Виена на 9.11.1914 г. в еврейско семейство. Баща ѝ, Емил Кислер, бил банкер, а майка ѝ, Гертруда – пианистка. Хедвиг израснала в лукс, в огромна къща с красив парк, сред висшето общество. Изучавала френски и италиански. Обичала родителите си, но ги смятала за скучни. По-късно казвала: „Мога да простя всичко, освен скучната“. Била изумително красива и забавна. „Какво красиво дете!“, възкликвали хората. Кларк Гейбъл казал: „Когато Хеди пристигаше на някое парти, красота ѝ и променяше поведението на всички“. А по повод думите на Майер, че е „най-красивата жена в киното за всички времена“, актрисата горчиво се шегувала: „С това определение Луис ме жигоса завинаги“. Била наясно, че я забелязват само заради красотата ѝ, а тя мечтаела за авантюри и артистична кариера...

В киното. Записала се в театралната школа на прочутия Макс Райнхардт, който смятал, че публиката ще я обикне заради „поразителния ѝ тъмен, екзотичен вид“. Дебутирала на 16 г. в „Пари на улицата“. Популярност получавала в „Екстаз“, 1933 г. – първият филм в историята на киното, показвал женска голота. Героинята на Хеди излязла съвършено гола от едно езеро, а в любовна сцена лицето ѝ в едър план изразявало сексуален екстаз. Това не било по „мерките“ на времето – в някои страни лентата била забранена, в други била пусната в цензурирана версия. Бащата на Хеди бил на косъм от инфаркта. Не го успели обясненията ѝ, че реален сексуален акт в сцената не е имало.

Брак по спешност. Начинът да спаси честта на дъщеря си бил един – брак. Веднага. Омъжили 18-годишната Хедвиг за австрийския милионер Фридрих Мандел, с 14 г. по-голям, който пръснал 300 хил. долара, за да изкупи всички копия на „Екстаз“. Едно копие обаче било вече в ръцете на Луис Майер. Мандел открито поддържал нацистите, произвеждал оръжие за тях. Затова, когато започнали проблемите с евреите, Хеди не била застрашена. Не се разделял с поразително красивата си жена дори на работните си срещи. Била като украсение на масата, инженерите и търговците на оръжие не подозирали, че изобщо ги слуша – и спокойно разкривали тайни от военните производства. А тя, с невероятния си ум, слушала, гледала схемите и запомняла всичко.

В MGM. След 4 години, през 1937 г., сипвайки съответно на прислужничката си и облечена в нейни дрехи, Хедвиг се отправила към Ню Йорк. Славата ѝ вървяла преди нея, още на лайнера подписала

договор с MGM. По съвет на Майер, за да не предизвиква

пуританите в САЩ, тя приела псевдонима Хеди Ламар – от френското la mer – море.

На фотографските снимки очите ѝ изразявали „европейска тъга и сериозност“. Хеди участвала в „Алжир“, „Жената от тропиците“, „Рисковият експеримент“, „Странната жена“, „Самсон и Далила“, „Другарят Х“ и др. Последният ѝ филм бил „Самка“, 1958 г. От кино-снимки заработила над 30 млн. долара.

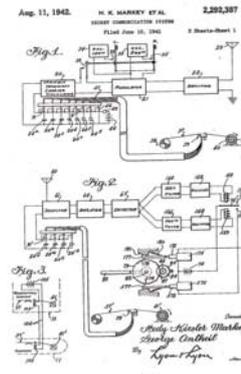
Имала рязък характер, казвала: „Стълбата на успеха в Холивуд обикновено е в реда агент, актьор, режисьор, продуцент, водещ, а ти си звезда, ако спиш с всеки един от тях в този ред“. На 52 г. опитала да се завърне на екран – неуспешно. Много го и врагове я обвинявали в наркомания, алкохолизъм и клеветания. Съдът отхвърлил обвинението, че е откраднала обувки за сто долара, но петното останало. Репутацията ѝ била срината, когато през 1966 г. излязла подправената ѝ автобиография „Екстазът и аз“, написана от двама наети от нея писатели. Опитала се да докаже, че описаните пикантни събития са „измислени, лъжливи, вулгарни, скандални, пасквилни и непристойни“, но загубила делото. „Тази книга разруши кариерата и живота ми“, казвала актрисата. И близо 20 години никой не чу нищо за нея.

Изобретателската дейност. Хеди имала изключителни способности в точните науки. През 1940 г. тя се сприятелила с младия композитор Джордж Ентлей. Свирили в дома ѝ на пиано на четири ръце и дълго разговаряли – за отвращението си от националсоциализма. Наскоро бил потънал британски евакуационен кораб с 248 души, 70 от тях деца. Хеди искала да направи нещо, за да бъде фашизмът победен.

В автобиографията си Ентлей описва как ѝ е хрумнала идеята за „прескачаща честота“. Актрисата му разказала за бизнес-вечерите на съпруга си. Имало един нерешен проблем – торпедото се управлявало с радиосигнал само на една честота и врагът лесно можел да го прихваща, заглъщи или пренасочи. Хеди изразила мнение, че, ако сигналът прескача, като част от него се предава на една честота, следващата на друга и т. н., и, ако разликите скачащи честоти са синхронизирани в предавателя и в приемника, врагът ще бъде заблуден. Ентлей доразвил идеята, основата ѝ била с богатия изобретател Хауърд Хюз, който ѝ подарил мини лаборатория. Вторият ѝ съпруг бил Джим Макри – сценарист и продуцент. Третият – актьорът Джон Лодър, с 16 г. по-възрастен, с когото имат син – Антъни, и дъщеря – Дениз. Швейцарецът Теоди Шюфър – музикант, хотелер и плейбой, става четвъртият съпруг на звездата. Отрупвал я с бижута и наркотици, но Хеди не

до торпедото сигнал в диапазона на 88-те честоти трябвало да се променя на случаен принцип, с координация в предавателя и приемателя. Прескачането му през различни фреквенции правело информацията сигурна, невъзможно било врагът да слуша всички честоти. Така се родила идеята за frequency hopping – прескачаща честота, която е в основата на всички съвременни безжични технологии.

През 1942 г. Ламар и Ентлей

патентовали изобретението си. Но заради сложността му армията не го използвала, пък и трябвало да се убеди, че Хеди – все още австрийска поданичка, не е нацистка шпионка. Военните я насочили към по-подходящо занимание – благотворителност. Хеди, както се очаквало, им „натрила носовете“. Започнала да продава военни облигации – с целува за всеки, който купи облигации за 25 хиляди долара. Една вечер събрала 7 млн. долара.

Армията започнала да използва изобретението през 1962 г. по време на Карибската криза. Половин век след откритието военните кораби на САЩ били снабдени с него, технологията се използвала повсеместно – в космическите комуникации, GPS системите, в мрежовите безжични комуникации – от мобилните телефони до Wi-Fi. Хеди никога не осъзнала важността на революционното си откритие. Смятала, че другите ѝ изобретения са много по-значими: фосфоресцираща кучешка кашика, кока-кола на кубчета, апарат за стягане на кожата и др. Така и не проумяла изобретението. Радвала се само, че изобретението ѝ довело до появата на мобилните телефони. Тя обожава телефоните.

Шестте брака. „Никога не съм имала добър вкус нито за сценарии, нито за съпрузи. Затова се провалиха и браковете, и филмите ми“, казвала Хеди Ламар. Една от връзките ѝ била с богатия изобретател Хауърд Хюз, който ѝ подарил мини лаборатория. Вторият ѝ съпруг бил Джим Макри – сценарист и продуцент. Третият – актьорът Джон Лодър, с 16 г. по-възрастен, с когото имат син – Антъни, и дъщеря – Дениз. Швейцарецът Теоди Шюфър – музикант, хотелер и плейбой, става четвъртият съпруг на звездата. Отрупвал я с бижута и наркотици, но Хеди не

се пристрастила към тях. Притежавала най-великолепните дрехи на Диор, но почти не ги обличала, предпочитала семпли вечерни облекла в черно и бяло. На 39 г. сключила петия си брак – с Хауърд Лий, супербогат собственик на нефтена компания. Той купил огромно ранчо, в което Хеди яздела по пижама и отглеждала цветя. Но станала непоносима, от скука. За шести и последен път се омъжила за адвоката си Луи Боаже. След две години се разделили. Луи ѝ взел всичко, което имала. Хеди посветвала: „Харчете парите си! Повечето хора спестяват цял живот и накрая оставят парите си на някой друг“. Когато върният ѝ приятел Джордж Ентлей умира през 1959 г., без да узнае съдбата на изобретението, тя се затворила в къщата си във Флорида и се отдала на екстравагантни изобретения. Общ език с децата си намерила, когато била вече възрастна. Толкова била разочарована, че не се доверявала дори на себе си. Според сина ѝ, се била превърнала в заядлива старичка. Според малоброитното ѝ обкръжение обаче, била изключително запазена дама с буден интелект, говореща за себе си в трето лице. През 1998 г. завела дело срещу компанията Corel, използвала образа ѝ върху опаковката на CorelDraw8. Не спечелила, изобразението било илюстрация на художник. Преди смъртта си обвинила компанията „Галло“, че използва сценичния ѝ образ в свои рекламни видеоклипове. Но съдът не приел, че това е „нахлуване в личния ѝ живот“.

Закъснелите почести. Обширната статия на сп. „Форбс“ през 1990 г. за Ламар и Ентлей породила голям медийен интерес. Присъдили на Хеди много отличия и награди, но тя проявила безразличие към закъснелите почести. Не отишла на нито една церемония, изпращала сина си, специално за дигитална tv-техника. През 1997 г. Ламар и Ентлей са удостоени с наградата на фондация „Електронна граница“. Актрисата изпратила аудиозапис на словото си, казала: „Не мислете, че не изглеждам добре, просто не искам да виждам никого“. Става носител и на наградата „Пайъниър аурърд“ и на медала „Виктор Каплан“.

Над Виенската гора. Животът на Хеди Ламар – феноменално красива, умна и страстна творческа личност, изпреварила своето време, приключва на 19 януари 2000 г. в дом за възрастни в Касълбъри, Флорида. Умира на 86 години – сама, спяла и без пари, но, казват, щастлива. Съседите ѝ в дома не подозирали, че редом с тях живее истинска легенда. Синът ѝ пренесъл праха ѝ в родната ѝ Австрия и го разпръснал над Виенската гора. Както майка му била пожелала...

Мария Рашкова

Издателски съвет: Николай Ибушев, Янко Запрянов, Цветан Шиков, Добрин Драгнев. **Редколегия:** Юлия Младенова – гл. редактор, Първолета Петкова, Диана Нейчева, Мария Рашкова, Мария Пискова, Искра Буюклиева, Венко Юнаков. **Със съдействието на КНСБ и КТ "Годкрепа" в "Арсенал" АД.**

За връзка с редакторите на "Трибуна Арсенал": e-mail: tribuna.arsenal@gmail.com; Юлия Младенова: 0882 98 70 14, e-mail: julia_mladenova@abv.bg, Първолета Петкова: 0887 84 65 34; Диана Рамналиева, e-mail: diana_ramnalieva@abv.bg; Мария Рашкова: 0882 98 70 12